

Творчість Ольги Кобилянської в дослідженнях Дмитра Козія*Роботу виконано на кафедрі української літератури ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті проаналізовано маловідомі дослідження Д. Козія про творчість О. Кобилянської. Простежено прагнення дослідника до об'єктивності, його наближення до авторського бачення ідейно-естетичного задуму твору. Доведено, що в літературознавчій системі Д. Козія помітний виразний вплив естетико-психологічної концепції літератури М. Євшана, а також положень трактату І. Франка «Із секретів поетичної творчості» (1898).

Ключові слова: історія українського літературознавства, періодика.

Яблонская О. В. Творчество Ольги Кобылянской в исследованиях Дмитрия Козия. В статье проанализированы малоизвестные исследования Д. Козия о творчестве О. Кобылянской. Характерным является стремление исследователя к объективности, его приближение к авторскому видению идейно-эстетического замысла текста. Доказано, что в литературоведческой системе Д. Козия сказывается сильное влияние эстетико-психологической концепции литературы Н. Евшана, а также основных положений трактата И. Франко «Из секретов поэтического творчества» (1898).

Ключевые слова: история украинского литературоведения, периодика.

Yablonska O. V. Olga Kobylanska's Creativity in Dmytro Koziy's Researches. In the article are analyzed little known D. Koziy's researches about creativity of O. Kobylanska. It is retraced researcher's aspirations for objection, his approximation to author's vision of idea and aesthetical conception of the work. It is proved, that in D. Koziy's literary conception is notable clear influence of esthetic-psychological M. Evschan's conception of literature and also positions of I. Franko's treatise «Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti» (1898).

Key words: the history of Ukrainian literary studies, periodic.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасне літературознавство позначене поглибленим пошуком постмодерних потрактувань, засвоєнням наявних зарубіжних традицій в інтерпретації тексту й контексту. Але українське літературознавство має свої здобутки, правда, не так відомі. Серед них можна назвати роботи Дмитра Козія, надруковані свого часу на сторінках таких львівських періодичних видань, як «Літературно-науковий вістник», «Дзвони», «Життя і знання», «Світ», «Діло», «Наші Дні» та ін., а в еміграції – у часописах «Визвольний Шлях», «Листи до приятелів», «Сучасність», «Пластовий шлях», «Жіночий світ», «Гомін України», «Новий шлях», «Америка» та ін.

Особливу увагу Д. Козій присвятив Т. Шевченку, І. Франку та Лесі Українці. «Методом літературної аналізи Козія, – як зазначається у вступному слові до його книги нарисів з історії та філософії «Глибинний етос» (1984), – була школа великих літературознавців: Зерова, Филиповича і Драй-Хмари. Аналіза літературної творчості великих наших письменників спиралася у праці Козія на студіях їх стилю, психології та філософії літературних постатей, що віддзеркалюють характер національної спільноти, її світогляд, культурну самобутність народу. Не поминав він при тому особливих рис стилю кожного письменника, його індивідуальної неповторності» [8, 8].

Основні віхи життєпису Д. Козія стали відомими з інформації, наведеної у хрестоматії «Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років» (Львів, 2002) [1] та з публікації М. Ільницького в ювілейному номері часопису «Слово і час» [7]. Варто звернути увагу на такі факти.

Д. Козій народився 1894 р. в сім'ї освіченого селянина. Про свого батька згадує, що він «зимові вечори проводив з учителями і місцевим парохом, які радо вітали його як розумного співбесідника, що знав багато й умів своє знання передати іншим. У себе вдома зібрав гарну бібліотеку. Настільною книгою був у нас «Кобзар». Були в бібліотеці всі видання львівської «Просвіти» та інші книжки. Батько передплачував щоденник «Діло» й економічні журнали, що їх видавало тоді Товариство «Сільський Господар» у Львові» [8, 485].

Д. Козій навчався в українській класичній гімназії у Станіславові (1905–1913 рр.), а в 1913 р. почав університетські студії на філологічному факультеті Львівського університету, які перервала Перша світова війна: у 1914 р. його призвали на службу в австрійській армії. У 1918–1920 рр. брав активну участь у визвольній боротьбі за українську державність в рядах Української Галицької Армії. Повернувшись із московського полону 1922 р. на рідні землі, окуповані Польщею, відновив

студії у Львівському університеті, які закінчив у 1928 р. Д. Козій присвятив себе вивченню української мови та літератури, філософії. Потім у Ягеллонському університеті в Кракові студіював класичну філологію [8, 7].

Працював викладачем української мови та літератури в гімназіях «Рідної Школи» в Рогатині, а згодом у Яворові до початку Другої світової війни в 1939 р.

Із початку 1942 р. став літературним редактором Українського видавництва у Львові. «З бігом воєнних дій, довелося йому і його родині покинути рідні землі і податися на Захід, щоб, остаточно, в 1962 році, опинитися у Торонті та продовжувати свою творчу і педагогічну діяльність» [8, 8]. Він працює учителем та виховником «на Курсах українознавства у Школі ім. Юрія Липи в Торонті. Відійшов у вічність 20 вересня 1978 року, на 83-му році життя» [8, 9].

Роботи Д. Козія присвячені творчості Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, В. Стефаника, О. Кобилянської, П. Тичини, Б.-І. Антонича, М. Понеділка, Л. Костенко, М. Вінграновського, а також дослідженням з історії літератури М. Грушевського. Низка спостережень Д. Козія знайшли поцінування і в сучасних дослідників [14, 43; 16].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Прикметно, що перша робота Д. Козія про творчість О. Кобилянської опублікована в ювілейному випуску (Ч. 21–22) ілюстрованого часопису «Світ» (Львів) за 1927 р., присвяченому 40-літтю літературної діяльності письменниці. У цьому номері вміщені світлини О. Кобилянської різних років, поетичні твори, приурочені ювілярці («Ользі Кобилянській» Олександра Олеся [15, 3] та триптих «Космічний круг» В. Пачовського [15, 7]), зразок малої прози авторки «Але Господь мовчить...» [15, 3–7], датований 27 вересня 1927 р. (Чернівці), а також статті М. Рудницького («Закрите обличчя Кобилянської» [15, 2]), О. Луцького («Ювилей Ольги Кобилянської (Лист до редактора журналу)» [15, 8–11]) та Д. Козія («Роля підсвідомого в творах О. Кобилянської» [15, 11–13]).

У названій роботі Д. Козій висловлює переконання: «щоби цілком зрозуміти письменника, треба схопити всі головні риси його психіки та збагнути його світовідчуження» [15, 11]. Адже ця особливість дає змогу висвітлити мистецькі засоби, якими користується автор. Схоплюючи окремі риси, «попадемо в однобічність» [15, 11]. Часто трапляється упереджене ставлення, «тоді ми здібні хіба піднести письменникові криве дзеркало. Таке криве дзеркало зготувала наша критика й Кобилянській» [15, 11].

Автор статті наголошує на таких головних моментах творчості письменниці, як «звеличування чи навіть обожання краси та проповідь вільної й дужої індивідуальності, зокрема жіночої, а поруч того любов природи» [15, 11]. За винятком Миколи Євшана, критики мало звертали увагу «на її світовідчуження та на ірраціональні чинники, що служать їй як немаловажний письменницький засіб» [15, 11]. Д. Козій, порівнюючи творчість О. Кобилянської з естетикою романтиків, робить висновок, що письменниця «розкриває таємне в самій глибині людської душі» [15, 11]. Хоча і в її творчості є немала «дань романтизмові» («Місяць», «В неділю рано зілля копала») [15, 11]. Авторка «вміє мистецьким способом звязати внутрішнє життя людей з природою, примушує й природу й людину відчувати однаково неписані закони судьби» [15, 11].

О. Кобилянська, як відзначає дослідник, «любить викривати діяння таємних сил, що ховаються десь у глибинах людської психіки та втікають перед світлом розуму. Персонажі її творів відчують необмежену владу Судьби над собою», що особливо проявляється в нещасті [15, 11].

У творчості О. Кобилянської простежується особливе вміння «читати в людській душі; це дає їй змогу незвичайно поглибити вражіння трагічності» [15, 11]. Письменниця доводить, що «підсвідомість творить ґрунт, на якому виростає наше свідоме життя» [15, 12].

«Розкриваючи таємні пружини людської душі, Кобилянська надає своїм творам великої драматичності. Це один із найсильніших її мистецьких засобів», який чи не «найбільше удатно» проявився в повісті «Земля» [15, 12].

Твори письменниці засвідчують зв'язок між людським і тваринним світом, людиною й предметами її оточення, «між психікою селянина й землею, яку він оре» [15, 12]. Так, у повісті «Земля» не тільки нещасний випадок із телям попереджує про братовбивство, а й ліс, який «стоїть темним муром край села, задалегідь німо говорить тим чутливим душам про те, що в ньому скоїться страшне лихо: він ніби повний уже зародків майбутніх важливих подій і весь час навіває мимовільний жах» [15, 12–13].

Письменниця О. Кобилянська переступає поріг підсвідомого. Це буває тоді, коли вона «торкається проявів телепатії та прочуття, тобто психічних реакцій на події, що віддалені від нас простором чи часом і не можуть як такі безпосередньо впливати» [15, 13]. Таку особливість віднаходить Д. Козій у повісті «Нюба». Однак не у всіх творах письменниця використовує ці психологічно-мистецькі засоби.

На думку автора статті, така особливість психології творчості О. Кобилянської є центральною, адже письменниця розглядає наше життя «під певним моральним аспектом та в тісному звязку зі всебуттям» [15, 13].

Дошукуючись іманентних основ творчості О. Кобилянської, Д. Козій відкриває її «духове обличчя». Цю розвідку (до речі, незакінчену) 1937 р. публікує на сторінках варшавського науково-літературного журналу «Наша культура» (1935–1937), головним редактором і видавцем якого був І. Огієнко [3]. Д. Козій часто виступав на шпальтах цього видання, де 1935–1936 рр. були надруковані його статті про І. Франка («До генези Франкових легенд», «Франкові моралістичні поезії на старій основі»), Лесю Українку («Класичні образи й сюжети в творчості Лесі Українки»), а також рецензія на монографію Д. Чижевського «Філософія Г. С. Сковороди» (Варшава, 1934) [13].

У вступних заувагах статті «Духове обличчя Ольги Кобилянської» Д. Козій вказує на здобутки літературної науки у вивченні творчості письменниці. «Досягнення на цьому полі безперечно гідні уваги, тим більше, що в дотеперішніх дослідах проявляється деяке зрозуміння для потреби спирати свої висновки на певних засновках психологічних. [...] Узагалі тямка «впливу» тільки тоді має глибше значення, коли в своїх дослідах беремо на увагу духову споріденість поетів чи філософів» [8, 302].

Отже, «не елементи складаються на особовість, а навпаки, своєрідна структура особовости визначає місце, роль й значення елементам» [8, 302]. Тобто літературознавець «мусить мати на увазі єдність духової структури, чи власне (за В. Штерном), “різноманітну єдність” особовости письменника» [8, 302].

Письменницька індивідуальність – творча. Тому «філософічна мірка мало надається до письменниці, що так радо зупинялась на таких душевних станах, що мають характер ферментів, коли ледве зароджуються нові, неясні почуття та закліваються ідеї, не стільки ясні своїми логічними послідовностями, скільки сильні своєю емоціональною сторінкою» [8, 303].

Д. Козій наголошує: «Психіка Кобилянської в своїй основі романтична, і цим з'ясовується її відношення до природи й мистецтва, – тих царин, яким романтизм виділив окреме місце в скалі життєвих вартостей» [8, 303].

Дослідник виділяє три моменти у ставленні письменниці до природи: «1. природа протиставиться людині з її технічною цивілізацією; 2. природа трактується як арфа, на якій людина виграє найтаємніші мелодії своєї душі, як проекція наших почувань, зокрема найхарактеристичнішого для романтичної психіки почування невтомної туги; 3. в романтичному спогляданні природи приховується своєрідне світовідчуження з його спрямуванням на глибину, на вічне, що таїться в одиничному й конкретному, та на одиничне, оскільки воно є відблиском вічного» [8, 303].

Д. Козій робить висновок, що найяскравіше протиставлення природи людині спостерігається у творі «Битва», у якому рефлексії письменниці забарвлені песимізмом: «Кобилянська надто сильно відчувала духа природи, зв'язаного містичними нитками з нашим духом, щоб не зрозуміти трагізму тих змагань, яких відгомін докотився до Карпат» [8, 304].

По-іншому потрактувала природу О. Кобилянська в повісті «Людина»: «як джерело душевного багатства. Тасмниця тієї суверенної ролі природи ховалася в душі романтичної людини: в її глибокому відчутті безміру й динамічності природи» [8, 305].

Д. Козій схиляється до думки Лесі Українки про те, що в творах буковинської письменниці «враження пейзажу та рух душі зливаються в одну нероздільну гармонію» [8, 306].

Особливе захоплення О. Кобилянської динамікою бурі (новела «Природа»). «Захоплення динамічною красою сполучується з надзвичайною ніжністю, субтильністю, такою характеристичною для жіночих типів Кобилянської. Такою є дівчинка, героїня нарису “Impromptu Phantasie” [...]. Буря стає виразом “дикої, невгомної туги”, що зродилася в Наталки на ґрунті її першого кохання» («Царівна») [8, 306].

Д. Козій відзначає ще одну функцію образу бурі: «буря грає роль стимулу, коли душа рветься до чогось вищого й кращого». У цій рисі простежується і риса світосприймання авторки. Такі поривання переживає Наталка («Царівна») [8, 306].

Малюнки динамічної краси, прихованої в бурі й у лісі, простежує дослідник у повісті «В неділю рано зілля копала».

Д. Козій зауважує, що «крім цієї ідеалістично забарвленої краси, зустрічаємо в творах Кобилянської також відчуття краси, що випливає з буйности органічних сил природи» [8, 307]. Така особливість характерна для твору «Битва».

Дослідник простежує, що «за ключ до розуміння світосприймання Кобилянської править інтуїція, що вникає в космічний рух та пронизує речі аж до їх глибин. Інтуїція глибині прокидається в тиші ночей або ще радніше – в молитовній тиші лісу» [8, 307]. Йдеться про такі твори, як «Через кладку», «Юда», «Лісова мати».

На основі думки Шпенглера про роль романтики лісів і моря у «Фавстівському типові людини» Д. Козій указує, що «у романтиці лісу Кобилянської проявилась та сама фавстівська риса, що й у динаміці її почувань» [8, 308].

«Її світорозуміння знаходить своє завершення в ідеї єдності буття», – робить висновок автор статті [8, 308]. Це характерно для творів «Царівна» (захоплення Наталки твором Флямариона «Бог у природі»), «Лісова мати» (образ гуцулки Докії).

До здобутків дослідника треба віднести спостереження про синтетичне бачення світу письменницею. Так, Д. Козій пише, що «культ природи поєднується в Кобилянської, як і в романтиків, з культурою мистецтва, зокрема музика» [8, 309]. Відповідно – не випадково, що «улюблені постаті Кобилянської – то якраз такі мистецькі душі, для яких світ майже замкнений у сфері мистецтва» [8, 309–310].

У постаті Аглаї-Феліціас («За ситуаціями») «зосереджені всі характеристичні риси мистецьких вдач. Цілком подібні й інші жіночі типи Кобилянської: стрункі й ніжні, “з душею білою й чистою, мов голуб”, “з гордим, капризним елементом у душі, з надвишкою якоїсь сили”, що невпинно шукає відповідної для себе акції; при тому самітні й замкнені в собі. Усім їм притаманна нехоть до практицизму й утилітаризму, духовий аристократизм. Оповиті шляхетним смутком, заковуються вони в панцир гордості. Вони люблять “глибинь кожного вчинку виміряти”» [8, 310].

Д. Козій акцентує на тому, що О. Кобилянська «не стояла в своїй творчості ніколи перед альтернативою, мистецтво – або суспільно-корисна праця, – альтернативою, з якою стрічаємось так часто в народників, що розв’язували її в користь суспільного утилітаризму» [8, 312].

Осібні літературознаєць відзначає переживання, пов’язані в героїнь О. Кобилянської з літературою. Типова з цього погляду Наталка Верковичівна («Царівна»). «Для неї сфера літературних переживань становить суттєве доповнення дійсності. Від тієї дійсності втікає вона у свій світ – книжки й пера, бажаючи віднайти себе в письменницькій праці, ствердити своє “я”, знайти опору для свого самопочуття. Захоплення лектурою бачимо навіть у таких неспокоїних вдач, як героїня новелі “Природа”» [8, 312].

Пояснення такої закономірності дослідник знаходить у вагомості автобіографічного начала у творчості О. Кобилянської.

Однак «запускаючись у царину мистецтва, письменниця раз-у-раз відчувала потребу черпати сили з землі» [8, 313]. Отже, у творчості О. Кобилянської поєднується потяг до мистецтва з потягом до землі, до природи.

Третій аспект Д. Козій не аналізує (у 12 числі «Нашої культури» за 1937 р. продовження не було, очевидно, що й на еміграції не продовжив роботу над цією статтею: у книзі «Глибинний етос» містяться тільки ці друковані частини).

У виданні «Наші Дні», ілюстрованому місячнику літератури, мистецтва і культури, який виходив у Львові (1941–1944) за редакцією М. Струтинської [4], Д. Козій опублікував статтю «Релігійні переживання у двох площинах (Із проблем творчості Кобилянської)», присвячену з’ясуванню світоглядних основ письменниці. Автор статті простежує «її релігійне світовідчуження, що хитається між трагічною правдою Євангелії і естетизуючим пантеїзмом Флямариона» [10, 4]. Д. Козій акцентує на тому, що О. Кобилянська «не відтворює ідеологічних зламів, сумнівів, неспокою, – процесів внутрішнього росту і внутрішніх катаклізмів. Даремне шукали б ми в її творах процесів релігійних криз: вона обмежується самими згадками про доконані факти внутрішнього перевороту» [10, 4].

Аспект релігійності у творчості О. Кобилянської яскраво продемонстровано образом Наталки («Царівна»), яка, «не зважаючи на все своє захоплення вченням Ніцше про сильну людину, дуже далека від того, щоб заразитись його богоборством і антихристиянізмом. Навпаки, вона зберігає весь свій молодечий піетизм для Христа» [10, 4].

Д. Козій підкреслює, що релігійність у творчості О. Кобилянської відбиває гармонійність людських душ, висвітлена «під кутом трагізму» [10, 4]. Метафізичні глибини страждання у творах письменниці додають «стійкості, твердості і моральної величі душ» [10, 4].

Дослідник простежує своєрідну суголосність страждань селянина («Юда») й естетичних категорій Софокла [10, 4]: «Моє нещастя прояснило мені світ, бо досі я нічого не бачив. Моя душа дістала очі і ви повинні в них заглянути. Перше душа моя була замкнена. Ніхто не мав замку до неї... Аж моє нещастя, що повзло за мною. Крок за кроком... Тихо, як тїнь при місячній світлі, аж прийшло вже

воно до мене і виссало мені розум, бо я всього цього не хотів». «Маємо в Кобилянській розуміння трагічної провини, скоріш фатальної, ніж завиненої, – робить висновок Д. Козій, – характеристичне і для народного світогляду, і для грецької трагедії» [10, 4].

Аналізуючи жіночі образи (Маниної матері («Через кладку»), Марти («Vals melancolique»), Матері Божої («Мати Божа»)), автор статті акцентує на біблійних рисах, які покликані втілити «високий соціально-релігійний тип людини» [10, 4]. «До цих постатей треба зарахувати і Ніобу Кобилянської, яка тільки своєю назвою і величчю страждання нагадує античну Ніобу, а насправді своєю духовно-моральною істотою становить теж чисто євангельський тип скорбної матері» [10, 4]. «Наша Ніоба, – підкреслює Д. Козій, – не має тієї головної риси, якою античність наділила свою Ніобу, а саме – гордошів, що штовхають останню до змагання з богами і стають причиною її страждання. Українська Ніоба сповнена релігійної резигнації, але резигнація ця – не слабощі, а внутрішня сила, яка замикається в великому мовчанні» [10, 4].

Разом із тим дослідник наголошує, що релігійністю не вичерпується світосприймання письменниці. «Як натура естетична, вона шукає теж поживи для своїх почувань у релігійній контемпліації» [10, 4].

У висновку статті йдеться про те, що творчість О. Кобилянської демонструє саму суть людського буття, яка полягає в єдності протилежностей: з одного боку, «у неминучості страждання і почуття вини існування», з іншого, «в осяйній глибині, в чарівній гармонії, в безконечному єднанні людської душі з всебуттям» [10, 5].

Своєрідним продовженням висловлених міркувань є стаття «Українська Ніоба», в якій проаналізована постать матері-страдниці у двох концептуальних вираженнях. Ця публікація здійснена вже в еміграції, на сторінках часопису «Листи до приятелів» (Нью-Йорк, редактор видання – М. Шлемкевич [2; 6]).

Серед образів Стародавньої Греції Ніоба вирізнена як втілення великої трагічної материнської любові. Автор статті наголошує на тому, що «цей античний образ матері-страдниці зустрівся в своєму історичному бутті з іншим варіантом теми про трагічну материнську любов, а саме з образом євангельської Скорботної Матері» [8, 295].

У повісті О. Кобилянської «Ніоба» головна героїня «антична тільки з назви. Вона не має навіть тіні гордошів своєї античної попередниці» [8, 296].

Д. Козій наголошує на новаторстві письменниці у тлумаченні образу Ніоби: «Питання відвічного непорозуміння між дітьми і батьками, непорозуміння, що стає причиною страждань української Ніоби, є новим моментом в образі Ніоби, якого даремне шукали б ми в образі Ніоби античної. Це та іманентна площина, на якій розгортається трагедія матері, нерозривно зв'язана з трагедією дітей» [8, 297].

На думку дослідника, основна відмінність цього образу полягає у потребі мовчання та молитви.

Пояснення цьому міститься у О. Кобилянської, «яка чверть століття пізніше (1930 р.) порушує філософічно-релігійну проблему провини в своїй статті про Льва Толстого, написаній німецькою мовою» [8, 298].

«Кобилянська оформлює свій образ Ніоби на євангельській основі, бачачи в ній передусім велике серце. Ніби бажаючи підкреслити такий її характер, письменниця поставила як мотто до свого твору довгу виписку з листа апостола Павла до коринтійців (I, 13), в якому апостол звеличує любов, вказуючи на її центральну роль у житті людини. Це діяльна любов, яка раз-у-раз уділяє іншим із свого надміру. Навіть тоді, коли їй завдають біль, мати благословляє» [8, 299].

Генезу повісті «Ніоба» дослідник пояснює свідченням письменниці в автобіографії, а також образом її рідної матері, який проступає в портретуванні матері Обринської у повісті «Через кладку».

Шевченкові образи матері, «Скорбна мати» Павла Тичини, де образ української матері зливається з образом Матері-України», демонструють, на думку Д. Козія, велично-трагічну візію України на перехресті віків [8, 301].

Отже, робить висновок дослідник, образ античної Ніоби в повісті О. Кобилянської став «Ніобою українською, українською скорботною матір'ю» [8, 301].

У статті «Мова речей» Д. Козій відзначає «своєрідну вразливість на мову речей» [8, 368] у творах О. Кобилянської. Це не тільки виразна художня деталь, письменниця «чудово розуміє поезію старосвітських предметів», для її персонажів ті предмети пов'язуються з інтимними переживаннями дитинства і юності. Дослідник аналізує роль зорово-слухових подразників у розвитку образів О. Кобилянської, значною мірою продовжуючи відкриття І. Франка, сформульовані у трактаті «Із секретів поетичної творчості» (1898).

Окремо – про статтю Д. Козія методичного характеру «Як підходити до характеризування постатей?», яка була написана в період викладацької роботи. Опублікована робота в науково-педагогічному журналі «Українська школа» (Львів), друкованому органі Товариства Учительська Громада [5].

Дописувач із Яворова, учитель Д. Козій, наголошує, що «один із важливих засобів психологічного поглиблення лектури та збагачення мови – це вмиле введення молоді до метод характеризувати людські постаті» [12, 68]. Не схематичний шлях пропонується у статті, а «визначення основної риси характеру трактувати як вислідну всієї праці над характеристикою особи» [12, 69]; «збагнути поведінку людини, зрозуміти дію на те, що її викликало й посуває вперед, зясувати собі конфлікти та посаву людини в тих конфліктах» [12, 70]. В осягненні такої методики можуть виникати труднощі, обумовлені перевагою опису, а не аналізу. Разом із тим характеристика персонажів дасть змогу пізнати «духову структуру людини» [12, 72]. На основі «характерології Едварда Шпрангера, що дає вичерпний поділ духових типів на: теоретичний, економічний, естетичний, соціальний, владний і релігійний» [12, 72] (щоправда, Д. Козій указує, що поза увагою залишилася «темна сторінка психофізичного життя, що криється в темряві пристрастей, саме та сторінка, на якій розбудована Фройдівська психоаналіза» [12, 72]) тут проаналізовані окремі постаті із творів Т. Шевченка, О. Кониського, О. Кобилянської, Лесі Українки, В. Стефаніка, У. Самчука. Так, «соціальний момент» вирізняється у творі О. Кобилянської «Земля» [12, 73]. В інтерпретації «естетичних типів» письменниці Д. Козій радить уникати «гасла “мистецтво для мистецтва”» та «поняття “ультраіндивідуалістичної філософії”» [12, 73]. «Натомість, коли допоможемо молоді збагнути духову структуру естетичного типу людини з його настановою на багатство внутрішніх переживань, на красу, – наголошує автор статті, – дістанемо для неї ключ для розуміння таких постатей, як Софія чи Гануся з “Вальс мелянколік”» [12, 73].

Д. Козій висловлює критичні зауваги стосовно програми «IV-ї гімназійної класи», якою передбачене вивчення твору О. Кобилянської «Valse melancholique», оскільки «молодь мусить переживати добу важних внутрішніх ферментів, поки зможе обняти духовим зором життя в його цілому, зокрема поки зможе розбиратись у складних, чисто внутрішніх конфліктах» [12, 74]. Тобто «духові» та «естетичні типи» письменниці не є зрозумілими для юнацького віку.

Висновки. Літературознавчі розвідки Д. Козія, присвячені творчості О. Кобилянської, позначені синтетичним баченням філософії і психології в літературному матеріалі, прагненням відтворити духовні основи письменниці та її героїв, а також увагою до естетичних критеріїв художнього слова.

Список використаної літератури

- [Б. а.]. Козій Дмитро // Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років : хрестоматія. У 2 т. Т. 2 / за ред. Л. Т. Сеніка. – Львів : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2002. – С. 74.
- [Б. а.]. «Листи до приятелів» // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. Т. 4. – Львів, 1994. – С. 1746.
- [Б. а.]. «Наша культура» // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1745.
- [Б. а.]. «Наші Дні» // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1746.
- [Б. а.]. «Українська Школа» // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. Т. 9. – Львів, 2000. – С. 3405.
- Залізник Б. Часопис Миколи Шлемкевича «Листи до приятелів» як тип універсального видання / Б. Залізник. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. – 141 с.
- Ільницький М. Етоси Дмитра Козія / Микола Ільницький // Слово і час. – 2008. – № 10. – С. 36–44.
- Козій Д. Глибинний етос : Нариси літератури та філософії / Дмитро Козій. – Торонто ; Нью-Йорк ; Париж ; Сідней : Вид. Курсів Українознавства ім. Юрія Липи в Торонті ; Друк. Вид. Спілки «Гомін України», 1984. – 494 с.
- Козій Д. Духове обличчя Ольги Кобилянської / Дмитро Козій // Наша Культура (Варшава). – 1937. – Кн. 10. – С. 375–381 ; Кн. 11. – С. 424–427.
- Козій Д. Релігійні переживання у двох площинах (Із проблем творчості Кобилянської) / Дмитро Козій // Наші Дні (Львів). – 1944. – Ч. 4–5. – С. 4–5.
- Козій Д. Українська Ніоба / Дмитро Козій // Листи до приятелів (Нью-Йорк). – 1962. – Кн. 7–8. – С. 4–9.
- Козій Д. Як підходити до характеризування постатей? / Дмитро Козій // Українська школа (Львів). – 1939. – Ч. 1–6. – С. 68–74.
- «Наша Культура» (1935–1937) : Систематичний покажчик змісту / НАН України ; ЛНБ ім. В. Стефаніка ; упоряд. Н. Прокопенко ; наук. ред. Л. Головата. – Львів, 2006. – 124 с.
- Мельничук Я. На вечірньому прюзі : Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 р.) / Ярослава Мельничук. – Чернівці : Вид. дім «Букрек», 2006. – 216 с.
- Світ (Львів). – 1927. – Ч. 21–22. – С. 1–13.
- Яблонська О. Український світ античної Ніоби / Ольга Яблонська // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. Т. 2. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – С. 49–64.

Статтю подано до редколегії
26.05.2011 р.